

ترجمان علوم اجتماعی

جامعه‌شناسی در محکمهٔ جامعه‌شناسان

گردآوردگان: موريس استين و

آرتور ويديچ

ترجمهٔ لطيف عيوضي

www.ketab.ir

۱۸۷۵۰۳۱

این اثر ترجمه‌ای است از:

Sociology of Trial

Edited by:

Maurice Stein and Arthur Vidich

Prentice-Hall, 1962

سرشناسه: استاین، موریس رابرت، ۱۹۲۶ - م.

Stein, Maurice Robert

عنوان و نام پدیدآور: جامعه‌شناسی در محکمه جامعه‌شناسان /

گردآورندگان موریس استین، آرتور ویدیح؛ ترجمه لطیف عبوشی؛

سرور استار سعید زاهدی.

مشخصات نشر: تهران: ترجمان علوم انسانی، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص.

فروست: ترجمان علوم اجتماعی.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۱-۸۰۰۸-۰

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ج ۲ / الف ۲۴ / HM

رده بندی دیویی: ۳۰۱/۰۸۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۱۷۹۹۹

www.ketab.ir

جامعه‌شناسی در محکمه جامعه‌شناسان

آوردگان: موریس استین

و آرتور ویدیچ

ناشر: ترجمان علوم انسانی

مترجم: اریف عیوضی

سر ویسا مارا سمند زاهدی

مقابله‌کننده با متن اصیل: حامد بیری

ویراستار متن فارسی: علی اشتر

طراح جلد: محمدامین عامری

صفحه‌آرا: نغمه فروزان؛ سر

چاپ: طهرانی

نوبت چاپ: دوم، تابستان ۱۳۹۷

اول، بهار ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

این اثر به پیشنهاد انجمن دانش‌آموختگان

علوم اجتماعی دانشگاه تهران ترجمه و

با همکاری خانمی متن سین مقابله و

ویراستاری شده است.

پست الکترونیکی: publication@tarjomaan.com

tarjoman.nashr@gmail.com

فروشگاه اینترنتی: www.tarjomaan.shop

حقوق چاپ و نشر در قالب‌های کاغذی،

الکترونیکی و صوتی، انحصاراً برای انتشارات

ترجمان علوم انسانی محفوظ است.

فهرست

- ۷ مقدمه مترجم
- ۱۰ درباره نویسندگان مقالات
- ۱۳ درآمد
- بخش اول
- ۱۷ ویژگی های جامعه‌شناسی آمریکایی
- ۱۹ مقاله اول
جامعه‌شناسی آمریکایی
کارل مانهایم
- ۳۱ مقاله دوم
روحیه بروکراتیک جامعه‌شناسی
سی. رایت میلز
- ۴۹ مقاله سوم
نسبت تاریخ با مشخصه های جامعه‌شناختی
هانس گرت و سال لاند
- بخش دوم
- ۶۱ بی‌طرفی ارزش؛ دستاویزی برای سرپوش‌گذاری و وسیله‌ای تدافعی
- ۶۳ مقاله چهارم
«آنتی می‌موز: اسطوره» جامعه‌شناسی فارغ از ارزش
آلویس دابلیو. گلدنر
- ۸۷ مقاله پنجم
علم اجتماعی؟ مسائلی در باب استقلال جامعه‌شناختی
جان آر. سیلی
- بخش سوم
- ۱۰۵ سرکوب دغدغه‌های تاریخی
- ۱۰۷ مقاله ششم
استراتژی در علوم اجتماعی
برینگتون مور
- ۱۴۳ مقاله هفتم
جهان‌بینی تالکوت پارسونز
دانیل فاس
- ۱۸۳ مقاله هشتم
بیگانگی چیست؟ خط سیریک مفهوم
لوتیز فویر

۲۰۹ بخش چهارم کشف مجدد جامعه‌شناسی: نشانه‌هایی از رویدادهای آینده

مقاله نهم ۲۱۱

جامعه‌شناسی به مثابه یک شکل هنری

رابرت الکساندر نیزبیت

مقاله دهم ۲۲۹

نظریه اجتماعی در پژوهش میدانی

جوزف بنسمن و آرتور ویدیچ

مقاله یازدهم ۲۴۳

ستاره‌های شعری جامعه‌شناسی

ماریس آر. استین

پی‌نوشت ۲۵۹

www.ketab.ir

مقدمه مترجم

کتاب حاضر مجموعه مقالات انتقادی درباره اصول و شیوه‌های فکری مسلط در جامعه‌شناسی است و از این نظر، تشریح منحصربه‌فرد است.

جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسان نظریان خود را مدیون رویکرد انتقادی و به تعبیر نیچه «هنریدگمانی» و پرده‌داری از دیگران هستند. نویسندگان این مقالات جامعه‌شناسان به نامی هستند که از همین منظر انتقادی به مطالعه جامعه‌شناسی می‌پردازند و نوعی جامعه‌شناسی جامعه‌شناسی پدید می‌آورند. گردآورندگان کتاب «آب و رویدید» و موریس استین، که خود از جامعه‌شناسان پرکار و نوآور محسوب می‌شوند، به‌یژه مشترک این مقالات را در وجه «انتقادی» آن‌ها دیده و از این رو، کتاب را «محاکمه جامعه‌شناسی» نامیده‌اند.

به نظر می‌رسد جامعه‌شناسی در کشاکش «خود» و «غیر خود» ساگردان است؛ در کشاکش «علمی بودن» از سوی و «انسانی بودن» از دیگر سو. رقت و آمد علوم اجتماعی از قلمرو «عقل عملی» به حوزه «عقل نظری» و اقتضائات این تردد، معضلی است که دغدغه محتوای کتاب حاضر را شکل می‌دهد. علوم اجتماعی از حیث وجودی با اخلاق، سیاست، تاریخ، هنر، شعور و آبرو و وجود آدمی تنیده است؛ ولی همین ویژگی در تعارض با خصیصه‌ای قرار می‌گیرد که جامعه‌شناسی را در محدوده تنگ دانش اشیا و عقلانیت تجزیه می‌پسندد. این نگاه به بهانه علم از بهای فلسفه، اخلاق، سیاست، تاریخ، هنر و شعور برمی‌گرداند و با رویگردانی از هر کدام، عمق و بطن، یا ذوق و شوقی از عالم و آدم را از دست می‌دهد. هر کدام از مقالات کتاب، وجهی از این دغدغه را مورد کند و کاو قرار می‌دهد.

کارل مانهایم با مقاله انتقادی‌اش درباره کتاب روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی نوشته استوارت رایس، عدم تناسب میان ماشین حجیم روش در جامعه‌شناسی و کم‌مایگی نتایج واقعی آن را وسیله مقایسه جامعه‌شناسی آمریکا و آلمان قرار می‌دهد و نقاط قوت و ضعف هر کدام از این جامعه‌شناسی‌ها را برمی‌شمارد؛ جامعه‌شناسی آمریکا را به فلسفه ورزی، تعمق و خلاقیت و جامعه‌شناسی آلمان را به دقت و کارآمدی بیشتر فرا می‌خواند.

سی. رایت میلز از «ویژگی‌های بروکراتیک علم جامعه‌شناسی» سخن می‌گوید و انحصارگرایی دوسویه «تجربه‌گرایی محض» و «نظریه کلان» را تهدیدی برای اندیشه انتقادی علوم اجتماعی برمی‌شمارد.

آرین گلندر در «آنتی‌مینیتوز: اسطوره جامعه‌شناسی فارغ از ارزش» به نقد ماکس وبر می‌پردازد و از تاسکی‌های پشت پرده ایده پرنفوذ جدایی واقعیت‌ها و ارزش‌ها به مثابه یک ایدئولوژی حرفه‌ای پرده‌ری می‌کند.

جان آر. سالی در مقاله دشوار و ارزشمندش با عنوان «علم اجتماعی؟ مسائلی در باب استدلال جامعه‌شناسی» از نقیسه‌های دانش جامعه‌شناسی به عنوان یک کنش اجتماعی در تعریف و تغییر واقعیت‌ها و هویت‌ها می‌پرسد. پیامدهای بی‌طرفی اخلاقی را گوشزد می‌کند. او به دنبال جای پای محکمی می‌گردد که این جامعه‌شناسان در واقعیت را توجیه کند و در نهایت از امتناع چنین موضع محکمی رونمایی می‌کند.

برینگتون مور استراتژی‌های اساسی تحقیق در جامعه‌شناسی را نقد می‌کند؛ که به دلیل فقدان روح انتقادی و ویژگی غیرتاریخی، انتزاعی و صرفاً ارزشی آن‌ها جامعه‌شناسی به جایی رسیده است که نسبت به نیم قرن گذشته‌اش حرف کمتری برای گفتن درباره جامعه دارد.

دانیل فاس در مقاله‌ای طولانی، به نقد و حتی تخریب یا دست‌نزدی بردازد؛ مثل اینکه فاس مصداق تمامی نقدهایی را که سایر مقالات کتاب مطرح می‌کنند به دست می‌دهد. یک جا، در اندیشه پارسونز می‌یابد. البته باید به خاطر داشت در زمانه‌ای که این مقاله نوشته می‌شد، پارسونز مترادف جامعه‌شناسی بود.

لویز فویر در مقاله «بیگانگی چیست؟ خط سیریک مفهوم» به سیر تاریخی مفهوم بیگانگی می‌پردازد. او با پیروی از هگل بیان می‌کند که در هر عصری یک مفهوم کلیدی اخلاق وجود دارد که می‌توان مسائل اساسی آن عصر را حول آن صورت‌بندی کرد. او تبار مفهوم «بیگانگی» را تا الهیات مسیحی و گناه اولیه تعقیب می‌کند. بعدها، مفهوم بیگانگی بیانگر تکاپوهای جنبش

رمانتیک و احیای زندگی عاطفی می‌شود. انقلابی علیه زیبایی‌شناسی جنسی صورت می‌گیرد و باعث کشف مجدد لذت فیزیکی می‌شود. نوعی واکنش به نادیده‌انگاری لذت جنسی و انکار واقعیت جهان مادی. از نظر فوئرباخ و مریدانش، ریشه «بیگانگی» جنسی بود. انسان از خود بیگانه کسی بود که از زندگی جنسی خود وحشت‌زده است و به سرکوب آن می‌پردازد. اگرچه مارکس جوان به دنبال فوئرباخ، همین واژه را به کار می‌برد ولی بعدها آن را کنار گذاشت و به جای آن از مفهوم «منازعه» استفاده کرد. تنها نوجویدطلبان مارکسیستی بودند که تلاش می‌کردند آن را وارد ادبیات جنبش سوسیالیستی کنند و در فلسفه سیاسی به جای واژه «استثمار» واژه «بیگانگی» را بنامند.

بدین ترتیب زیستگاه اصلی مفهوم بیگانگی آن را کنار می‌گذارد ولی بیگانگی یک زیستگاه بدلی در جامعه‌شناسی پیدا می‌کند. رنیز فوئرباخ استعمال زیاد مفهوم بیگانگی و ابعاد آن (بی‌قدرتی، بی‌معنایی و بی‌هنجاری)، جامعه‌شناسی را، نوعی حدیث نفس و شرح حال جامعه‌شناسان می‌داند و کاربرد مفهوم بیگانگی را جایز می‌داند. کردن یک هدف اخلاقی به جای یک هدف سیاسی برای سرگردان کردن کنش سیاسی می‌نماید.

رابرت نیزبت در مقاله «جامعه‌شناسی به‌مثابه یک شکل هنری» بیان می‌کند بینش‌های بزرگ جامعه‌شناسی در نزد کسانی چون وبر، دورکیم و تالهار به لحاظ علمی کسب نشده بودند بلکه بیشتر از طریق همان الهامی که هنرمندان در اختیار دارند به دست آمده بودند. امروزه به فراموشی سپردن هنر در جامعه‌شناسی، جامعه‌شناسی را به چیزی که ارزش یا بی‌ارزش تبدیل کرده است.

در مجموع، مقالات این کتاب نقیضه دانش جامعه‌شناسی را در جامعه‌شناسی پوزیتیویستی آن می‌یابند. بی‌شک تعمق در این نوع جامعه‌شناسی جامعه‌شناسی برای اصلاح علم اجتماعی ایران مفید است. اگر این تعمق مدخلی برنگاه فرهنگی و تمدنی به دانش اجتماع باشد، غم‌بخش خواهد بود.